

5. Overgangen fra den brede til den målrettede efterforskning

5.1. Mistanke contra sigtelse

Når efterforskningen når til et stadie, hvor der er skabt et mistankegrundlag mod en konkret person, flyttes fokus til en vis grad fra at efterforske spørgsmålene om hvorvidt der er sket en forbrydelse og hvorvidt der kan identificeres en mistænkt til hvad den konkrete mistænkte måtte være ansvarlig for.

Det betyder dog ikke, at efterforskningen herfra målrettet fokuserer alene på at fastlægge den mistænkte strafansvar. For det første kan der jo være andre gerningsmænd, der har medvirket eller handlet i for-ening med den mistænkte, og for det andet kan det jo være at yderligere efterforskning fører til at mistanken afsvækkes igen. At politiet også i den målrettede efterforskning skal være objektive og efterforske både i retning af såvel mistænkte skyld som mistænkte uskyld er fastslået ved objektivitetsprincippet i retsplejelovens § 96, stk. 2:

§ 96, stk. 2. De offentlige anklagere skal fremme enhver sag med den hurtighed, som sagens beskaffenhed tillader, og derved ikke blot påse, at strafskyldige drages til ansvar, men også at forfølgning af uskyldige ikke finder sted.

Bestemmelsens ordlyd henviser ganske vist til »de offentlige anklagere«, men der indfortolkes heri også de politifolk, der efterforsker sagen til brug for anklagerens juridiske vurdering.

Samtidig er det væsentligt at være opmærksom på forskellen på at være mistænkt og være sigtet. Den mistænkte er kommet i politiets søgelys, men mistankegrundlaget er endnu noget usikkert. Det er på dette stadie stadig uklart om den mistænkte blot er kommet i søgelyset

på grund af en række uheldige tilfældigheder, eller om der faktisk er grund til at mene at den mistænkte har et ansvar for den konkrete lovovertrædelse. En mistanke kan derfor betragtes således at efterforskerne har en fornemmelse af, at den mistænkte kan have noget med sagen at gøre, men at det endnu er for uklart at sige om dette faktisk er tilfældet. Når efterforskerne når så langt i sagens opklaring, at de faktisk kan pege på konkrete omstændigheder, der skaber et konkret grundlag for at sige, at den mistænkte med en vis sandsynlighed har noget med sagen at gøre, så passeret det punkt, hvor efterforskerne begynder at målrette efterforskningen mod den mistænkte. I det øjeblik skifter efterforskningen fokus, sådan at efterforskningen nu skal afdække grundlaget for at holde den mistænkte ansvarlig for den konkrete lovovertrædelse. I det øjeblik skal den mistænkte nu betragtes som sigtet, og dermed gives den sigtedes rettigheder. Disse rettigheder bliver gennemgået nedenfor.

En sigtelse kan dermed også betragtes som politiets meddelelse til den mistænkte om, at han eller hun nu efterforskes målrettet, og derfor skal være opmærksom på hvad man måtte sige eller gøre.

Med sigtelsen skifter grundlaget også for at afslutte sagen. Indtil der sker sigtelse, kan sagen henlægges ved at efterforskning indstilles i medfør af retsplejelovens § 749, stk. 2, med den praktiske virkning at sagen altid kan genåbnes indtil forældelse måtte være indtrådt. Den sigtede skal ikke tåle at leve med at være i politiets søgelys i tiden indtil forældelse muligvis indtræder, og derfor skal sagen her sluttes i forhold til den enkelte mistænkte ved at man opgiver påtale i medfør af retsplejelovens § 721. Den praktiske konsekvens af påtaleopgivelsen er, at politiet som udgangspunkt ikke kan »komme igen« ved bare tage sagen ned fra hylden og derefter fortsætte efterforskningen mod den sigtede. Her vil sagen som udgangspunkt være helt slut, hvis politiet må opgive at komme videre i efterforskningen.

En anden praktisk konsekvens af sigtelsen er, at forældelsen afbrydes, jf. straffelovens § 94, stk. 5.

Sigtelsen må derfor betragtes som et afgørende punkt i efterforskningen.

Det er ikke muligt at opstille et entydigt kriterie for hvornår der skal ske sigtelse. Anvendelsen af tvangsindgreb vil ofte medføre, at den, indgrebet retter sig mod, vil være at betragte som sigtet. Her vil sigtelsen nærmest være en automatisk følge af, at tvangsindgreb bringes i anvendelse mod den pågældende. Men ellers vil det oftest være op til den enkelte betjent at vurdere hvorvidt der skal ske sigtelse. Spørgsmålet om hvornår man skal have sigtedes rettigheder har i et meget

stort antal sager været forelagt EMD, og er behandlet i ganske mange lærebøger om EMRK.

5.2. Sigtedes retsstilling

Med sigtelsen er det tydeligt, at politiet nu målrettet efterforsker den sigtedes mulige strafansvar. Derfor er det også nødvendigt at give den sigtede en række rettigheder, særligt en vis beskyttelse ved afhøringer, muligheden for at få bistand fra en forsvarsadvokat og mulighed for at sætte sig ind i sagens bevismateriale. Der findes derfor en række relevante bestemmelser i retsplejelovens kapitel 66, som bærer titlen »Sigtede og hans forsvar«, som suppleres af række mere konkrete bestemmelser i de relevante dele af retsplejeloven.

Det følger først og fremmest af retsplejelovens § 729 at den sigtede med sigtelsen bliver part i straffesagen:

§ 729. Under ordet »part«, hvor dette i denne lov anvendes i bestemmelser, der ikke særlig angår borgerlige sager, skal også den sigtede i en straffesag anses for indbefattet.

For den sigtede udgør retten til forsvarerbistand og retten til at gøre sig bekendt med sagens bevismateriale to helt centrale rettigheder.

5.2.1. Forsvarerbistand

5.2.1.1. Valgt forsvarer vs. beskikket forsvarer

En af de vigtige rettigheder, der følger af at blive sigtet, er retten til at få bistand fra en forsvarsadvokat. Denne ret er fastlagt ved retsplejelovens § 729 a, stk. 1:

§ 729 a, stk. 1. Sigtede er berettiget til at vælge en forsvarer, jf. § 730. Offentlig forsvarer beskikkes efter reglerne i §§ 731-735.

Den sigtede kan således enten have en valgt forsvarer efter første punktum eller en beskikket forsvarer efter andet punktum. Den valgte forsvarer betegnes også ofte som en privat antaget forsvarer. Den væsentlige forskel består i, at den valgte forsvarer er antaget direkte af den sigtede, mens den beskikkede forsvarer er antaget af retten til at varetage forsvaret for den sigtede. I praksis betyder dette blandt andet, at sigtede selv må betale for den valgte forsvarer, som dermed kan sende en regning for sit arbejde indenfor de rammer, der gælder for hvordan advokater kan

5. Overgangen fra den brede til den målrettede efterforskning

fakturere deres klienter for advokatens arbejde. Den sigtede må derfor afholde omkostningerne til sin valgte forsvarer, uanset om sigtede måtte blive dømt eller frifundet, idet retten dog i særlige tilfælde kan vælge at tilkende et beløb til dækning af forsvareromkostninger, jf. retsplejelovens § 1007, stk. 2, 1. pkt.:

§ 1007, stk. 2. Vederlag til en valgt forsvarer vedkommer ikke det offentlige; dog kan retten undtagelsesvis, når det efter sagens særlige omstændigheder findes rimeligt, at sigtede har valgt den pågældende til forsvarer, hos det offentlige tilkende denne et beløb, der ikke kan overstige, hvad der i sagen ville være blevet tilkendt en beskikket forsvarer. Udgifter, der foranlediges ved skridt, som en tredjemand foretager i sin interesse, er ligeledes det offentlige uvedkommende. Det samme gælder udgifter i anledning af beviser, som sigtede fremskaffer uden rettens foranstaltning; dog kan retten undtagelsesvis pålægge det offentlige at afholde sådanne udgifter helt eller delvis, når sigtede skønnes at have haft rimelig grund til at fremskaffe beviserne. Om udgifter, som udredes af det offentlige i medfør af dette stykke, gælder samme forbehold som i stk. 1 nævnt.

Den beskikkede forsvarer vil derimod få sit salær fra retten ved at dommeren efter sagens afslutning fastsætter salæret ud fra en vurdering af sagens omfang. Salæret fastsættes her efter de vejledende takster fra landsretterne, som opdateres hvert år i takt med prisudviklingen.¹ Hvis sagen slutter ved frifindende dom eller påtaleopgivelse, vil regningen for den beskikkede forsvarer dermed ende ved staten., jf. retsplejelovens § 1010, stk. 1:

§ 1010, stk. 1. Frifindes tiltalte, eller endes sagen i øvrigt uden at have ført til sigtedes domfældelse, påhviler der ham ingen pligt til at udrede omkostninger, undtagen for så vidt disse måtte være forårsagede ved hans tilregnelige og retsstridige handlinger eller undladelser, eller for så vidt § 1007 a finder anvendelse.

Hvis sagen derimod slutter med at der sker domfældelse, skal sigtede erstatte statskassens omkostninger til blandt andet den beskikkede forsvarer, jf. retsplejelovens § 1008, stk. 1:

§ 1008, stk. 1. Findes sigtede skyldig, eller kendes han ved dom uberettiget til oprejsning i anledning af strafferetlig forfølgning, er han pligtig at erstatte det offentlige de nødvendige udgifter, som er medgået til sagens behandling. Justitsministeren kan

1. <https://www.domstol.dk/media/4cgdjblw/vejledende-takster-for-straftesager-bistandsadvokater-samt-til-beskikkede-advokater-i-aegteskabs-foraeldreansvars-pr-1-januar-2022-boernefjer.pdf>, sidst besøgt den 17. februar 2022.

fastsætte takster til brug ved opgørelsen af det beløb, som sigtede skal betale til dækning af udgifter til sagkyndig bistand ved sagens behandling.

5.2.1.2. *Obligatorisk beskikkelse af forsvarer*

Den sigtede eller den tiltalte har friheden til at tilrettelægge sit forsvar på den måde, som den pågældende måtte finde bedst. Det betyder blandt andet, at det som udgangspunkt er frivilligt at modtage bistand fra en forsvarer. Den sigtede kan derfor vælge at føre sin egen sag, hvis den sigtede mener at dette er det bedste for den sigtede.

Umiddelbart kunne det tænkes, at den sigtede altid vil stå sig bedst ved at få bistand fra en forsvarer. Dette er dog ikke nødvendigvis altid helt tilfældet. Er der eksempelvis tale om en hastighedsforseelse, hvor den sigtede er helt enig i, at der blev kørt for stærkt og i det store hele er enig i politiets måling af hastigheden, vil den sigtede blive pålagt omkostningerne til sin forsvarer, når han efter sin egen erkendelse og anklagerens fremlæggelse af hastighedsmålingen måtte blive fundet skyldig. Her vil omkostningerne til en påtvungen forsvarer dermed reelt kunne anses for at være en ekstra straf for det påsigtede forhold. Overfor dette er det dog også ganske klart, at der i nogle sager altid bør ske beskikkelse, fordi sagerne er af en sådan kompleksitet eller kan medføre straf af en vis strenghed, og tiltalte derfor risikerer at skade sin sag betydeligt, hvis der ikke ydes bistand fra en forsvarer.

Reguleringen af obligatorisk forsvarerbeskikkelse findes i retsplejelovens § 731:

§ 731, stk.1. Offentlig forsvarer bliver, for så vidt sigtede ikke selv har valgt en forsvarer, eller den valgte forsvarer udebliver, at beskikke,

- a) når sigtede fremstilles for retten med henblik på varetægtsfængsling eller opretholdelse af anholdelsen,
- b) når der, forinden tiltale er rejst, skal afhøres vidner, eller besigtigelse skal ske eller syn eller skøn afgives til brug under hovedforhandling, dog at retshandlingen ej bliver at udsætte efter forsvarers tilstedekomst, når det må befrygtes, at beviset derved ville spildes,
- c) når der er spørgsmål om beslaglæggelse af en formue eller en del af denne, jf. § 802, stk. 3,
- d) når tiltale er rejst i sager, der skal behandles under medvirken af nævninger eller domsmænd,
- e) når tiltale er rejst i sager, i hvilke der bliver spørgsmål om højere straf end bøde,
- f) når sagen ankes, og anken ikke straks afvises,
- g) når der i anledning af kære eller begæring om genoptagelse skal finde mundtlig forhandling sted,

5. Overgangen fra den brede til den målrettede efterforskning

- h) når vidners eller skønsmands beedigede forklaring begæres til brug under en i udlandet indledet straffesag,
- i) i alle tilfælde, hvor retten i medfør af § 29, stk. 1, og stk. 3, nr. 3, beslutter, at afhøring af sigtede skal foregå for lukkede døre,
- j) når sager, hvor der er spørgsmål om fængselsstraf, fremmes i medfør af § 855, stk. 3, nr. 4.

For overskuelighedens skyld kan § 731, stk. 1, sammenfattes således at der som udgangspunkt skal ske beskikkelse i alle sager, hvor der er spørgsmål om frihedsstraf.

Dette kan dog medføre det lidt paradoksale resultat at der også skal ske beskikkelse i en tilståelsessag, hvor den sigtede blot ønsker at få sagen afsluttet ved sin tilståelse og få udmålt en måske ganske kort frihedsstraf på nogle dage eller få måneder. Et klassisk eksempel vil være spritbilisten, der måske står til 10 dages fængsel. Også her kan en obligatorisk beskikkelse af en forsvarer være unødigt omkostningstung for den tiltalte. En sådan sag vil som udgangspunkt være omfattet af § 731, stk. 1, litra e. Her vil der efter § 731, stk. 2, kun ske beskikkelse, hvis der fremsættes anmodning om det:

§ 731, stk. 2. I det under litra e) nævnte tilfælde og i det i § 831, stk. 4, nævnte tilfælde bliver offentlig forsvarer kun at beskikke, når den sigtede (eller hans værge) begærer det. Herom skal der gives sigtede lejlighed til at udtale sig.

I afsnit 3.2.2 blev videoafhøringen beskrevet således at selve afhøringen blev gennemført af en særlig uddannet politibetjent, mens anklager og forsvarer i et tilstødende lokale ville kunne følge afhøringen på en skærm. Sigtede vil dermed ikke have mulighed for at være til stede. Det er derfor også nødvendigt at kunne beskikke en forsvarer for den sigtede, når der skal gennemføres en videoafhøring. Hjemlen til dette er sikret i retsplejelovens § 731 a:

§ 731 a. Inden en videoafhøring efter § 745 e eller § 183, stk. 3, skal der beskikkes en forsvarer for den, der er mistænkt eller senere måtte blive mistænkt i sagen, hvis den pågældende ikke selv har valgt en forsvarer eller den valgte forsvarer udebliver.

5.2.1.2. Forsvarerens rettigheder

Uanset om forsvareren er valgt eller beskikket, skal en forsvarer i sagens natur varetage den sigtedes interesser. For at forsvareren kan det, skal forsvareren have mulighed for at sætte sig ind i sagen. Forsvareren skal derfor i medfør af § 729 a, stk. 2, have en kopi af sagens retsbøger, så

forsvareren blandt andet kan se hvilke efterforskningskridt med videre, der er godkendt af retten:

§ 729 a, stk. 2. Retten meddeler forsvareren kopi af indførsler i retsbøgerne vedrørende sagen. Forsvareren kan gøre sigtede bekendt med kopierne, medmindre andet følger af §§ 748 og 856. Retten kan pålægge forsvareren ikke at overlevere kopierne til sigtede eller andre, hvis det må befrygtes, at kopierne vil blive benyttet på retsstridig måde.

Forsvareren må som udgangspunkt lade den sigtede læse retsbøgerne, ligesom forsvareren må lade den sigtede få en kopi af retsbøgerne med mindre retten i medfør af tredje punktum har bestemt andet. Henvisningen til § 748 betyder, at forsvareren ikke må gøre sigtede bekendt med retsbøger, hvor der er truffet beslutning om at sigtede ikke må vide noget om retsmødet. Det kan eksempelvis være tilfældet, hvis der skal tages stilling til, om politiet må foretage aflytning af den sigtede. Henvisningen til § 856 handler særligt om anonyme vidner. Sigtede må af gode grunde ikke kende identiteten på disse anonyme vidner, og forsvareren må derfor heller ikke fortælle sigtede om identiteten eller lade sigtede få en kopi af retsbogen med oplysninger om vidnets identitet.

Det samlede sagsmateriale sendes først til retten, når der rejses tiltale. Imens sagen efterforskes, ligger det vil politiet. Forsvareren har derfor også brug for at kunne se det materiale, som politiet har indsamlet. Retsplejelovens § 729 a, stk. 3, sikrer forsvareren denne ret:

§ 729 a, stk. 3. Forsvareren har adgang til at gøre sig bekendt med det materiale, som politiet har tilvejebragt til brug for den sag, som sigtelsen angår. Forsvareren skal have udleveret kopi af materialet, i det omfang det uden ulempe kan kopieres. Forsvareren må ikke uden politiets samtykke overlevere det modtagne materiale til sigtede eller andre. Politiet giver samtykke, hvis det findes ubetænkeligt. Med hensyn til materiale, der er omfattet af § 871, stk. 1 og stk. 2, nr. 5, kan samtykke dog kun nægtes af de i stk. 4 nævnte grunde.

Bestemmelsen sikrer således forsvareren retten til at se politiets materiale, og forsvareren skal som udgangspunkt have en kopi udleveret. Men i modsætning til udgangspunktet for retsbøger, hvor forsvareren som udgangspunkt må lade sigtede få en kopi af retsbogen, må forsvareren ikke lade sigtede få en kopi af politiets materiale. Hvis forsvareren mener at det er relevant at give sigtede en kopi, skal politiet først give samtykke til dette. Derved sikres blandt andet, at sigtede ikke får udleveret adresser eller telefonnumre på vidner, som derefter kan søges påvirket. Det generelle udgangspunkt, hvorefter forsvareren ikke må

5. Overgangen fra den brede til den målrettede efterforskning

udlevere materialet til sigtede, ledsages dog også af et generelt udgangspunkt om, at politiet giver samtykke til at materialet kan udleveres, hvis forsvareren beder om politiets samtykke til udlevering. Der skal med andre ord være konkrete grunde til at afvise at udlevere materialet til sigtede. Bestemmelsens sidste punktum henviser til retsplejelovens § 871, stk. 1, og stk. 2, nr. 5. Stk. 1 angår dokumenter, der er en del af selve forbrydelsen, og stk. 2, nr. 5, angår dokumenter, der er udstedt af en offentlig myndighed. Her kan politiet kun afvise at give samtykke til at udlevere dokumenterne til sigtede, hvis dette kan afvises med henvisning til retsplejelovens § 729 a, stk. 4:

§ 729 a, stk. 4. Hvis det er nødvendigt af hensyn til fremmede magter, til statens sikkerhed, til sagens opklaring, til tredjemand, herunder til et vidnes sikkerhed, eller til efterforskningen af en anden verserende sag om en lovovertrædelse, som efter loven kan straffes med fængsel i 6 år eller derover, eller som udgør en forsætlig overtrædelse af straffelovens kapitler 12 eller 13, kan politiet give forsvareren pålæg om ikke at videregive de oplysninger, som forsvareren har modtaget fra politiet. Pålægget kan udstrækkes, indtil tiltalte har afgivet forklaring under hovedforhandlingen.

Denne bestemmelse angår det såkaldte »forsvarerpålæg«, hvor politiet vurderer at en oplysning ikke må komme til sigtedes kendskab på nuværende tidspunkt, og derfor giver forsvareren et pålæg om ikke at videregive oplysningen til sigtede. Dette kan begrundes ved hensynet til fremmede magter, statens sikkerhed, sagens opklaring eller tredjemand. Derudover kan efterforskningen i andre sager også begrunde et forsvarerpålæg, hvis den anden sag angår en lovovertrædelse, der kan straffes med fængsel i 6 år eller derover eller angår straffelovens kapitler 12 og 13.

Efter det almindelige proportionalitetsprincip må et forsvarerpålæg ikke udstrækkes længere end nødvendigt. Det kan være nødvendigt at hemmeligholde en oplysning for sigtede helt indtil hovedforhandlingen, men her gælder der derefter en absolut grænse, så pålægget ikke kan udstrækkes til efter tiltalte har afgivet forklaring. Tiltalte kan dermed afhøres under hovedforhandlingen mens pålægget stadig er gældende, og derefter må det løftes. Derefter må tiltalte vurdere, om han vil supplere sin forklaring med yderligere en forklaring.

Derudover har forsvareren ret til at være til stede ved alle retsmøder i sagen. Denne ret er sikret ved § 748, stk. 2:

§ 748, stk. 2. Forsvareren underrettes om alle retsmøder og er berettiget til at overvære dem. Er det ikke muligt at give forsvareren meddelelse, kan der kun afholdes

retsmøder, som ikke kan opsættes. For så vidt angår de i stk. 1, 2. pkt., nævnte retsmøder kan reglen dog fraviges, hvis hensynet til fremmede magter, til statens sikkerhed eller til sagens opklaring eller tredjemand undtagelsesvis gør det påkrævet. Afgørelsen træffes af retten efter politiets begæring. Forsvareren må kun med rettens samtykke videregive oplysninger, han har modtaget i retsmødet.

Dette har særlig betydning i sager med flere sigtede. Holdes der retsmøde, hvor der skal tages stilling til forhold vedrørende blot en enkelt sigtet, skal alle de øvrige sigtedes forsvarer underrettes om retsmødet og have mulighed for at være til stede.

5.2.1.3. Den sigtede uden forsvarer

Som udgangspunkt må sigtede gerne føre sin sag selv, med mindre sagen er omfattet af obligatorisk beskikkelse i medfør af § 731 eller § 731 a. For at sigtede i denne situation kan varetage sine interesser, skal sigtede også her have mulighed for at få adgang til oplysningerne i sagen. Dette sker ved retsplejelovens § 729 b.

Sigtede har herefter som udgangspunkt adgang til sagens retsbøger ved § 729 b, stk. 1:

§ 729 b, stk. 1. En sigtet uden forsvarer skal efter anmodning have adgang til hos politiet at gøre sig bekendt med indførsler i retsbøgerne vedrørende sagen, medmindre andet følger af §§ 748 og 856. Politiet udleverer efter anmodning kopi af indførslerne til sigtede, medmindre det må befrygtes, at kopierne vil blive benyttet på retsstridig måde.

Den sigtede, der ikke har en forsvarer, skal her anmode om at få adgang til retsbøgerne, og vil da kunne få adgang til retsbøgerne ved at læse dem på politigården. Politiet kan udlevere en kopi af retsbøgerne, men kan selvfølgelig afvise dette ved en formodning om, at sigtede vil anvende retsbøgerne til at eksempelvis opsøge vidner. Også her er der en undtagelsesmulighed efter §§ 748 og 856, svarende til hvad der også gælder for forsvarsadvokater, jf. § 729 a, stk. 2.

Tilsvarende har den sigtede, der ikke har en advokat, mulighed for at se politiets materiale samt at få det udleveret i kopi, hvis det ikke giver anledning til betænkeligheder. Dette er sikret ved § 729 b, stk. 2:

§ 729 b, stk. 2. En sigtet uden forsvarer skal endvidere efter anmodning have adgang til at gøre sig bekendt med det materiale, som politiet har tilvejebragt til brug for den sag, som sigtelsen angår. Politiet kan dog afslå anmodningen af de i § 729 a, stk. 4, nævnte grunde. En begrænsning i sigtedes aktindsigt bortfalder senest inden

5. Overgangen fra den brede til den målrettede efterforskning

hovedforhandlingen eller et retsmøde med henblik på sagens behandling i medfør af § 831 eller sagens afslutning ved tiltalefrafald. Politiet udleverer efter anmodning kopi af materialet til sigtede, hvis det findes ubetænkeligt. Med hensyn til materiale, der er omfattet af § 871, stk. 1 og stk. 2, nr. 5, kan udlevering dog kun nægtes af de i § 729 a, stk. 4, nævnte grunde.

Politiet har mulighed for at undlade at udlevere konkrete dokumenter efter de samme principper, som gælder for forsvarerpålægget. I modsætning til oplysninger omfattet af forsvarerpålægget, der kunne hemmeligholdes indtil tiltalte har afgivet forklaring i retten, skal den tiltalte uden forsvarer have adgang til alle sagens bilag inden hovedforhandlingen, således at den tiltalte har en reel chance for at forberede sit forsvar.

5.2.2. Afhøring af sigtede

Politiet vil ofte have behov for at afhøre sigtede. Ved denne afhøring har sigtede efter retsplejelovens 745 c krav på at have sin forsvarer til stede:

§ 745 c. Forsvareren har adgang til at overvære politiets afhøringer af sigtede og ret til at stille yderligere spørgsmål. Efter begæring skal forsvareren underrettes om tidspunktet for afhøringerne. Er den sigtede varetægtsfængslet, og er der truffet bestemmelse om isolation, jf. § 770 a, må den sigtede ikke afhøres, uden at forsvareren er til stede, medmindre såvel den sigtede som forsvareren samtykker heri.

Forsvareren har dermed også ret til at stille spørgsmål til sigtede, sådan at forsvareren kan sikre sig at den sigtede får mulighed for at fremlægge alle oplysninger, som måtte være til sigtedes fordel.

Når politiet afhører den sigtede, skal den sigtede i medfør af retsplejelovens § 752, stk. 1, både være bekendt med hvad sigtelsen angår og at den sigtede ikke har pligt til at udtale sig.

§ 752, stk. 1. Inden politiet afhører en sigtet, skal han udtrykkeligt gøres bekendt med sigtelsen og med, at han ikke er forpligtet til at udtale sig. Det skal af rapporten fremgå, at disse regler er iagttaget.

For sigtede er disse to oplysninger nogle af de helt grundlæggende retsgarantier, og politiet skal derfor sikre sig at det fremgår af afhøringsrapporten at sigtede har fået denne vejledning.

Politiet skal i medfør af objektivitetsprincippet i retsplejelovens § 96, stk. 2, efterforske både til tiltaltes gunst og ugunst. Det er derfor

umiddelbart ganske oplagt, at politiet ikke må forsøge at »snyde« tiltalte til at erkende noget, tiltalte ikke måtte ønske at erkende ved at foreholde tiltalte falske oplysninger eller spørge ud fra en forudsætning om, at tiltalte allerede har erkendt sig skyldig. Disse begrænsninger i politiets afhøring er desuagtet særskilt sikret ved retsplejelovens § 752, stk. 3:

§ 752, stk. 3. Spørgsmål til en sigtet må ikke stilles således, at noget, der er benægtet eller ikke erkendt, forudsættes tilstået. Løfter, urigtige foregivender eller trusler må ikke anvendes.

På tilsvarende vis må politiet heller ikke forsøge at »køre sigtede træt« eller derved opnå en erkendelse ved at trække afhøringen i langdrag:

§ 752, stk. 4. Afhøringen må ikke forlænges alene for at opnå en tilståelse. Ved afhøringer, der ikke er ganske kortvarige, anføres i rapporten tidspunkterne for afhøringens begyndelse og afslutning.

I praksis benytter politiet sig meget sjældent af muligheden for at undlade at notere starttidspunktet og sluttidspunktet for helt kortvarige afhøringer. Der ses derfor afhøringsrapporter, hvor det oplyses at afhøringen startede eksempelvis kl. 10.47 og sluttede kl. 10.51.

Formålet med en afhøring er i sagens natur at høre sigtedes forklaring. Forsvareren har krav på at være til stede og krav på at kunne stille spørgsmål, men forklaringen skal være den forklaring, sigtede afgiver. Sigtede har derfor ikke krav på at drøfte spørgsmål og svar med sin forsvare, inden han svarer:

§ 752, stk. 5. Sigtede må ikke rådføre sig med sin forsvare eller andre angående den umiddelbare besvarelse af et stillet spørgsmål.

Hvis sigtede ikke kan vurdere konsekvenserne af at svare på et givent spørgsmål, må sigtede derfor i stedet nægte at svare på spørgsmålet med henvisning til § 752, stk. 1.

5.2.3. Orientering til sigtedes arbejdsgiver

En praktisk konsekvens af sigtelsen er spørgsmålet om underretning til sigtedes arbejdsgiver.

Som udgangspunkt har politiet og anklagemyndigheden tavshedspligt, og det vil derfor alene være sigtede, som er bekendt med sigtelsen.

5. Overgangen fra den brede til den målrettede efterforskning

Der er dog en række undtagelser til dette generelle udgangspunkt. Den nærmere regulering af dette er sket ved et cirkulære om indberetning.²

Det følger af cirkulærets § 3, stk. 1, nr. 1, at der blandt andet skal ske indberetning af offentligt ansatte, når der rejses sigtelse for en overtrædelse af straffeloven, lov om euforiserende stoffer, lov om våben og eksplosivstoffer m.v., eller lov om knive og blankvåben m.v.:

§ 3. Indberetning skal foretages, når der

- 1) rejses sigtelse for en overtrædelse af straffeloven, lov om euforiserende stoffer, lov om våben og eksplosivstoffer m.v., eller lov om knive og blankvåben m.v.,
- 2) afsiges dom for overtrædelse af andre love, hvorved den pågældende idømmes højere straf end bøde,
- 3) sker administrativ inddragelse af førerretten i anledning af overtrædelse af færdselsloven,
- 4) sker ubetinget frakendelse af førerretten, eller betinget frakendelse af førerretten i forbindelse med tjenestekørsel, eller
- 5) indledes undersøgelse eller rejses sigtelse mod ansatte i Forsvarsministeriets koncern for et strafbart forhold, hvis indtagelse af alkohol eller euforiserende stoffer er et led i gerningsindholdet.

Stk. 2. For juridisk personale under Justitsministeriets område samt ved domstolene skal der endvidere ske indberetning, når der sker betinget frakendelse af førerretten, eller hvis det i øvrigt er åbenbart, at sagen kan have betydning for ansættelsesmyndigheden.

Som udgangspunkt skal indberetningen ske til rigsadvokaten, jf. § 2, stk. 1, idet der dog efter stk. 2-4 gælder særlige regler for ansatte under Justitsministeriets område og i Forsvaret:

§ 2. Indberetning sker til Rigsadvokaten, jf. dog stk. 2-4.

Stk. 2. For ansatte under Justitsministeriets område indberettes således:

- 1) Personale ved kriminalforsorgens tjenestesteder til Direktoratet for Kriminalforsorgen.
- 2) Juridisk personale ved politiet, anklagemyndigheden samt personale ved Justitsministeriets departement og styrelser til Justitsministeriet.

2. Cirkulære nr. 9723 af 27. september 2021 om indberetning om straffesager mod offentligt ansatte, indberetning om straffesager vedrørende seksuelt misbrug af børn mv., terrorisme og offentlig billigelse af visse strafbare handlinger, herunder som led i religiøs oplæring, begået af personer, der er ansat eller beskæftiget med børn, samt indberetning om straffesager vedrørende spirituskørsel og samtidig kørsel i frakendelsestiden begået af personer, der er ansat uden for den offentlige forvaltning.

3) Politipersonale og andre ansatte i politiet og anklagemyndigheden til rigspoliti-
chefen, jf. herved Kundgørelse I, nr. 10, sammenholdt med reglerne i Rigsadvokat-
meddelelsen.

Stk. 3. For ansatte ved domstolene indberettes til Domstolsstyrelsen.

Stk. 4. For ansatte i Forsvarsministeriets koncern indberettes til Forsvarsministe-
riets Personalestyrelse. Indberetning vedrørende ansatte, som indgår i flybesætninger
i Flyvevåbnet, skal i de i § 3, nr. 5, nævnte tilfælde indgives til Forsvarskommandoen.

Efter § 6 vil rigsadvokaten underrette sigtedes ansættelsesmyndighed,
hvis ansættelsesmyndighedens kendskab til sagen må antages at have
betydning for ansættelsesforholdet:

§ 6. På grundlag af de indberetninger, der indsendes til Rigsadvokaten, underretter
denne vedkommende ansættelsesmyndighed om sagen, når kendskab til sagen må
antages at være af væsentlig betydning for ansættelsesmyndigheden i relation til den
pågældendes ansættelsesforhold, og de hensyn, som taler for at underrette ansættelses-
myndigheden, klart overstiger hensynet til de interesser, der begrunder hemmelighol-
delse, herunder hensynet til den, oplysningen angår.

Tilsvarende skal der efter § 7 ske indberetning af sigtelser mod personer,
der udenfor den offentlige forvaltning er beskæftiget med børn under
15 år, hvis sigtelsen angår en række bestemmelser i straffeloven, herun-
der terrorisme og seksualforbrydelser. I visse tilfælde skal der jf. stk. 3
og 4 også ske indberetning af sigtedes ægtefælle, samlevende og hjemme-
boende børn:

§ 7. Politiet indberetter til Rigsadvokaten straffesager mod personer, der som led i
ansættelse eller beskæftigelse uden for den offentlige forvaltning har direkte kontakt
med børn under 15 år, når der rejses sigtelse for overtrædelse af straffelovens § 101 a,
§§ 114-114 j, § 128, § 136, stk. 2 og 3, §§ 216, stk. 2, og 222, herunder jf. § 225, og § 235
samt om overtrædelse af §§ 210, 223 og 232, hvis forholdet er begået mod et barn
under 15 år.

Stk. 2. Politiet indberetter ligeledes straffesager mod personer, der som led i ansæt-
telse eller beskæftigelse uden for den offentlige forvaltning færdes fast blandt børn
under 15 år og derved har mulighed for at opnå direkte kontakt med disse børn, når
der rejses sigtelse for overtrædelse af straffelovens § 101 a, §§ 114-114 j, § 128, § 136,
stk. 2 og 3, §§ 216, stk. 2, og 222, herunder jf. § 225, og § 235 samt om overtrædelse af
§§ 210, 223 og 232, hvis forholdet er begået mod et barn under 15 år.

Stk. 3. Politiet indberetter endvidere straffesager mod de i stk. 1 og stk. 2 nævnte
personers ægtefæller, samlevende, hjemmeboende børn og andre, der som følge af det
i stk. 1 eller stk. 2 nævnte ansættelses- eller beskæftigelsesforhold har mulighed for at

5. Overgangen fra den brede til den målrettede efterforskning

opnå direkte kontakt med børn under 15 år, når der rejses sigtelse for overtrædelse af straffelovens § 101 a, §§ 114-114 j, § 128, § 136, stk. 2 og 3, §§ 216, stk. 2, og 222, herunder jf. § 225, og § 235 samt om overtrædelse af §§ 210, 223 og 232, hvis forholdet er begået mod et barn under 15 år.

Stk. 4. Reglerne i stk. 3 finder tilsvarende anvendelse for ægtefæller, samlevende, hjemmeboende børn og andre, der som følge af et ansættelses- eller beskæftigelsesforhold i den offentlige forvaltning har mulighed for at opnå direkte kontakt med børn under 15 år, når der rejses sigtelse for overtrædelse af straffelovens § 101 a, §§ 114-114 j, § 128, § 136, stk. 2 og 3, §§ 216, stk. 2, og 222, herunder jf. § 225, og § 235 samt om overtrædelse af §§ 210, 223 og 232, hvis forholdet er begået mod et barn under 15 år.

Derudover skal der efter § 9 a også ske indberetning til Rigsadvokaten i sager om spirituskørsel, hvis den sigtede er ansat uden for den offentlige forvaltning og som en væsentlig del af sit erhverv skal føre motordrevet køretøj:

§ 9 a. Politiet indberetter til Rigsadvokaten straffesager mod personer, der som en væsentlig del af deres erhverv uden for den offentlige forvaltning fører et motordrevet køretøj, hvortil der kræves kørekort, og som tidligere er frakendt førerretten ubetinget på grund af spirituskørsel, når der rejses sigtelse for spirituskørsel og samtidig kørsel i frakendelsestiden, jf. færdselslovens § 53 og § 117 a.

Stk. 2. I sager omfattet af stk. 1 indberetter politiet sagens udfald, herunder udfaldet af en eventuel ankesag, til Rigsadvokaten.

Både ved indberetninger i medfør af § 7 og § 9 vil rigsadvokaten tage stilling til, om arbejdsgiveren skal underrettes.

I disse tilfælde er det derfor ganske sandsynligt at arbejdsgiveren vil sende sin medarbejder hjem indtil straffesagen er endelig afgjort. Derefter kan arbejdsgiveren tage stilling til, om dommen skal medføre at den nu dømte bliver afskediget.

Et oplagt eksempel er pædagogen, der sigtes for blufærdighedskrænkelser overfor et barn. Det er ganske oplagt uhensigtsmæssigt at lade pædagogen møde på arbejde, uanset om barnet har en tilknytning til den institution, hvor pædagogen arbejder. Her vil politiets indberetning til Rigsadvokaten og Rigsadvokatens efterfølgende orientering af pædagogens arbejdsgiver sandsynligvis medføre, at pædagogen bliver sendt hjem med besked om at ikke møde på arbejde imens politiet efterforsker sagen. En sådan efterforskning og efterfølgende tiltalerejsning og hovedforhandling kan nemt tage adskillige måneder. I nogle tilfælde vil en arbejdsgiver formentlig skride til afskedigelse allerede når der

modtages underretning om sigtelsen, således at den sigtede står uden arbejde imens sagen efterforskes.

5.2.4. Sigtedes krav på en afgørelse

Den sigtede er med sigtelsen klar over, at politiet nu målrettet efterforsker mulighederne for at tiltale og med en dom få den sigtede straffet for en lovovertrædelse. I sig selv er dette for mange mennesker en betydelig psykisk belastning, ligesom sigtelsen kan medføre andre ubehageligheder som eksempelvis at blive sendt hjem fra arbejde eller at blive mistænkt for en strafbar lovovertrædelse i sit netværk.

Den sigtede har derfor krav på at få afgjort sin sag indenfor rimelig tid, jf. retsplejelovens § 718 a, stk. 1:

§ 718 a, stk. 1. Afgørelse om påtaleopgivelse, tiltalefrafald eller tiltalerejsning skal træffes inden rimelig tid efter det tidspunkt, hvor politiet har gjort sigtede bekendt med sigtelsen. Er sigtede varetægtsfængslet, eller er sigtede under 18 år, skal en afgørelse om påtaleopgivelse, tiltalefrafald eller tiltalerejsning træffes hurtigst muligt.

Det er langt fra sjældent at se, at en sag kan være under efterforskning i flere år inden der tages stilling til hvad der skal ske i sagen. For at sigtede har mulighed for at følge sagens fremdrift, er anklagemyndigheden derfor ved retsplejelovens § 718 a, stk. 2, pålagt at holde sigtede orienteret om sagens fremdrift. Sigtede skal således underrettes om sagens aktuelle stadie 1½ år efter sigtelsen, og derefter med et års mellemrum:

§ 718 a, stk. 2. Er afgørelse om påtaleopgivelse, tiltalefrafald eller tiltalerejsning ikke truffet, eller er der ikke anmodet om retsmøde med henblik på sagens behandling som tilståelsessag i medfør af § 831 inden 1 år og 6 måneder efter det tidspunkt, hvor politiet har gjort sigtede bekendt med sigtelsen, skal anklagemyndigheden skriftligt underrette sigtede om, hvorpå sagen beror, og hvornår afgørelse i sagen kan forventes truffet. Har sigtede en forsvarer, skal genpart af underretningen sendes til denne. Der skal ske underretning på ny, hvis der 1 år efter den seneste underretning fortsat ikke er truffet afgørelse om påtaleopgivelse, tiltalefrafald eller tiltalerejsning eller anmodet om retsmøde med henblik på sagens behandling som tilståelsessag i medfør af § 831.

Hvis sigtede efter 1½ års sigtelse ønsker at fremtvinge en afgørelse, kan sigtede i medfør af § 718 b, stk. 1, forlange sagen indbragt for retten:

§ 718 b, stk. 1. Er afgørelse om påtaleopgivelse, tiltalefrafald eller tiltalerejsning ikke truffet, eller er der ikke anmodet om retsmøde med henblik på sagens behandling

5. Overgangen fra den brede til den målrettede efterforskning

som tilståelsessag i medfør af § 831 inden 1 år og 6 måneder efter det tidspunkt, hvor politiet har gjort sigtede bekendt med sigtelsen, kan sigtede indbringe sagen for retten.

Retten skal herefter i medfør af § 718 b, stk. 2, vurdere, om anklagemyndigheden skal gives en frist til at tage stilling til sagen. Det følger videre af bestemmelsen, at overskridelse af fristen medfører at sagen anses for opgivet, med mindre anklagemyndigheden inden måtte have anmodet om at få fristen forlænget:

§ 718 b, stk. 2. Hvis der efter en samlet vurdering af hensynet til den sigtede, forurettede, sagens beskaffenhed og omstændigheder samt sagens samfundsmæssige betydning er særlig grund til at kræve fremskyndelse af anklagemyndighedens afgørelse af tiltalespørgsmålet, kan retten undtagelsesvis fastsætte en frist herfor. Fristen skal være på mindst 3 måneder og højst 1 år. Hvis anklagemyndigheden ikke træffer afgørelse om tiltalespørgsmålet inden for den frist, som retten har fastsat, anses påtale mod sigtede for opgivet af anklagemyndigheden, jf. dog stk. 3.